

Pårørendestrategi med handlingsplan 2021 – 2025

Innholdsfortegnelse

Kommunedirektørens forslag til pårørendestrategi med handlingsplan 2021-2025	1
Innledning.....	3
Bakgrunn	3
Mål.....	4
Om Bærum kommunes pårørendestrategi	4
Hvem er pårørende?	4
Satsningsområder i Bærum med betydning for pårørendestrategien.....	5
Status og utfordringer	5
Planprosess.....	6
Ansvar og oppfølging av strategien	7
Innsatsområder	7
Innsatsområde 1 Ivaretagelse og støtte til pårørende	7
Innsatsområde 2 Pårørendesamarbeid og involvering	8
Innsatsområde 3 Barn og unge som pårørende	9
Innsatsområde 4 Samarbeid med andre aktører	10
HANDLINGSPLAN.....	12
Innsatsområde 1 Ivaretagelse og støtte til pårørende	12
Innsatsområde 2 Pårørendesamarbeid og involvering.....	13
Innsatsområde 3 Barn og unge som pårørende	15
Innsatsområde 4 Samarbeid med andre aktører.....	16

Innledning

Pårørende er deg og meg – naboen og kollegaen din, vennen til sønnen din og den eldre damen som bor med en ektemann med demens¹.

Bakgrunn

De aller fleste av oss vil være pårørende i løpet av livet. Noen er pårørende i korte perioder, andre i store deler av livet. Man kan være pårørende til en person med små eller avgrensede behov for hjelp, eller til en som har omfattende bistandsbehov i en lang periode.

I helse- og omsorgstjenesten skal brukerens stemme bli hørt, både i det direkte møte mellom bruker og fagpersoner og i utvikling av helse- og omsorgstjenestene. For pårørende innebærer brukerens helsetjeneste å bli verdsatt, bli lyttet til og være en del av samarbeidet, så langt bruker ønsker det.

Pårørende er en viktig ressurs og kan være sentrale bidragsyttere og støttespillere for sine kjære. De kjenner den enkelte godt, og har gjerne god erfaring med hva som kan være til god hjelp. Å anerkjenne pårørende for den ressursen de er må ikke stå i veien for den realiteten at det å være pårørende også kan være belastende.

Alvorlig sykdom rammer ikke bare den som er syk, den rammer også familien og nettverket. I regjeringens pårørendestrategi fremheves behovet for større oppmerksomhet på hele familien når et familiemedlem blir syk. Familier kan ha behov for psykososial støtte².

Å forebygge og sette inn tiltak tidlig er av sentral betydning for å hindre at pårørende selv blir syke og får behov for helsetjenester. Det er anslått at familien står for nesten halvparten av den samlede innsatsen i helse- og omsorgssektoren³. [Pårørendealliansens](#) undersøkelser viser at over halvparten av de pårørende opplever dårligere helse sammenlignet med før de ble pårørende, bekymrer seg for egen helse, økonomi, opplever stress, søvnproblemer og å være konstant på vakt. Det er derfor viktig å sette inn tiltak tidlig for å hindre og redusere helseplager hos familiemedlemmer.

En kunnskapsoppsummering viser at pårørende til eldre opplever at deres behov for informasjon, involvering, samarbeid og støtte fra helsetjenesten ikke blir imøtekommet i tilstrekkelig grad⁴. Betydningen av å involvere pårørende er godt dokumentert, systematisk opplæring av pårørende kan bidra til økt opplevelse av mestring. Å involvere pårørende kan lette opplevelsen av belastning både for bruker og pårørende, og styrke funksjonsnivået hos den som er syk⁵.

Lovbestemmelser skal sikre at pårørende med omfattende omsorgsoppgaver får opplæring, veiledning og støtte⁶. Helsepersonelloven stiller krav til ansatte om å ivareta barna som pårørendes rett til informasjon og nødvendig oppfølging⁷. Regjeringens pårørendestrategi fremhever særlig sårbare grupper som barn og unge, pårørende med egne helseproblemer og pårørende til personer med store og sammensatte behov.

¹ Departementene (2020). Vi – de andre. Regjeringens pårørendestrategi og handlingsplan 2021-2025

² Departementene (2020). Vi – de pårørende. Regjeringens pårørendestrategi og handlingsplan 2021-2025

³ Helse- og omsorgsdepartementet. Meld. St. (2017-2018) Leve hele livet. En kvalitetsreform for eldre. Demensplan 2025.

⁴ Nasjonal kompetansetjeneste Aldring og helse (2018) Pårørende til eldre – oppsummering av kunnskap og forskningsresultater

⁵ Bøckmann, K. & Kjellevold, A. (2015) Pårørende i helse- og omsorgstjenestene. En klinisk og juridisk innføring

⁶ Helse- og omsorgstjenesteloven § 3-6, Pasient- og brukerrettighetsloven § 2-8

⁷ Helsepersonelloven §10 a og b

Mål

Bærum kommunes innbyggere skal oppleve at de inviteres til samarbeid, blir involvert og får støtte i rollen som pårørende.

Pårørende skal møtes med respekt og forståelse for den situasjonen de står i.

Pårørendearbeidet skal preges av likeverdighet, rettferdig-fordeling og være uavhengig av religiøs eller kulturell bakgrunn.

Pårørendearbeidet er en del av det kontinuerlige arbeidet kommunen gjør med å forbedre velferdstjenestene, for å sikre at pårørende får riktig og god støtte, veiledning og informasjon i rollen som pårørende, og sikre at kommunen følger de lovkrav som gjelder på området. Kunnskap om hvordan det oppleves å være pårørende er et sentralt element i forbedringsarbeidet.

Om Bærum kommunes pårørendestrategi

Bærum kommunes pårørendestrategi er en plan for å nå kommunens mål med pårørendearbeidet, og hvilke tiltak kommunen skal iverksette for å nå målet. Med en pårørendestrategi ønsker kommunen å bidra til utvikling av et fremtidsrettet og helhetlig pårørendearbeid, og utvikle kultur og kunnskap hos ansatte som støtter opp under dette.

Pårørendestrategien omfatter kommunens velferdstjenester, som er skole, barnehage, barnevern, og alle kommunens helse og omsorgstjenester. Den inkluderer mindreårige barn og unge som er pårørende til foresatte eller søsken med alvorlig sykdom, og voksne pårørende.

I regjeringens pårørendestrategi fremheves det at noe av det viktigste for pårørende er å være trygg på at den de er pårørende til, blir godt ivaretatt⁸. Å sikre god kvalitet til brukere er sentralt. Bærum kommunes pårørendestrategi retter seg imidlertid først og fremst mot pårørende sin situasjon.

Hvem er pårørende?

Med pårørende menes personer som har nær tilknytning til pasienten eller brukeren. Vanligvis har familien den rollen. Venner, utvidet nettverk og nære kolleger kan også oppleve seg som pårørende.

Når barn og unge er pårørende

Barn og unge (0-18 år) er pårørende når foresatte eller søsken har helseproblemer, funksjonsnedsettelse eller dør. Helseproblemene kan være psykisk sykdom, avhengighet, eller alvorlig somatisk sykdom eller skade. Barn og unge kan være pårørende til innsatte i fengsel.

Når voksne er pårørende

Bruker bestemmer selv hvem som er nærmeste pårørende, og kan utpeke flere nærmeste pårørende. Helsetjenesten har ansvar for å avklare hvem bruker vil ha som nærmeste pårørende⁹.

Nærmeste pårørende har andre rettigheter enn andre pårørende med hensyn til informasjon, samtykke, journalinnsyn og klage. Det er derfor viktig å avklare hvem som er brukerens nærmeste pårørende, og holde informasjon oppdatert.

⁸ Departementene (2020). Vi – de pårørende. Regjeringens pårørendestrategi og handlingsplan 2021-2025

⁹ Helsedirektoratet, 2017. Veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenesten.

Ulike pårørendegrupper

Tilstander hos bruker som kan medføre særlig behov for støtte hos pårørende er for eksempel livstruende sykdom og alvorlig progredierende sykdom. Det kan være sykdom som kan ha store konsekvenser for pårørende i mange år. Det kan være funksjonsnedsettelse eller helseproblemer ved kognitiv svikt, utviklingshemming, hjerneslag, psykisk sykdom, avhengighet, alvorlig somatisk sykdom eller skade¹⁰.

Pårørendegrupper som kan ha særlig behov for støtte er barn og unge som pårørende, eldre pårørende, pårørende med egne helseproblemer, pårørende med innvandrer- eller minoritetsbakgrunn.

Satsningsområder i Bærum med betydning for pårørendestrategien

Strategien sees i sammenheng med kommunens andre satsningsområder, som Sammen om velferd og Omstilling 2024.

Sammen om velferd er innsats på tvers av kommunens velferdstjenester. Målet er å sikre innbyggerne godt koordinerte tjenester med rett kvalitet. Kommunen skal blant annet innføre samhandlingsmodellen [Bedre tverrfaglig innsats \(BTI modellen\)](#). Modellen skal bidra til å sikre godt koordinerte tjenester.

Omstilling 2024 handler om hvordan man kan utvikle, forbedre og endre kommunens tjenestetilbud gjennom gjeldende rammer og ressurser. For å lykkes er samarbeid på tvers av sektorene nødvendig. *Ett Bærum* er en del av dette.

Status og utfordringer

Det foregår mye godt arbeid med å veilede, informere, støtte og avlaste pårørende i kommunen. I tillegg til tilbud i kommunal regi, er det tilbud til pårørende i regi av bruker- og pårørendeorganisasjoner og Vestre Viken helseforetak. Tilbudene er samlet og gjort tilgjengelig på [kommunens nettsider](#).

Gjennom kartlegging av tilbudene til pårørende ser man at selv om det er etablert gode tilbud, så fremstår det en ujevnhet i tilbudene og tilbudene er fragmentert. Det er viktig at kommunens tjenester har kjennskap til hverandres tilbud, tjenester og rutiner for samarbeid og samhandling på tvers når det gjelder pårørendeområdet. Eksisterende tilbud og gode verktøy for pårørende må gjøres kjent og spres til pårørende i en tidlig fase.

I dag er pårørendelemsorgen nesten på størrelse med den kommunale omsorgen¹¹. Andelen eldre øker, og behov for pårørendelems innsats vil fortsatt være nødvendig. Dette understreker betydningen av helsefremmende og forebyggende tiltak for pårørende.

Det er videre viktig å utvikle en kultur hvor pårørendelemsarbeid og pårørendelemsamarbeid blir en integrert del av det arbeidet som gjøres i den daglige praksis innen kommunens helse- og omsorgstjenester, og på de arenaer hvor barn og unge befinner seg.

¹⁰ Helsedirektoratet, 2017. Veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenesten

¹¹ Helse- og omsorgsdepartementet

Barn og unge som pårørende

Status i arbeidet med barn som pårørende var oppe som egen sak i Sektorutvalget for barn og unge (BAUN) og i Sektorutvalget for bistand og omsorg (BIOM) i 2016. Barn og unge som pårørende ivaretas på flere ulike arenaer i velferdstjenestene. Disse arenaene er barnehage og skole, gjennom helsesykepleier og Psykisk helseteam for barn og unge. Disse teamene har også tilknyttet en egen stilling for barn som pårørende, med særskilt fokus på rus og psykiske helseplager. Bærum kommune har et samarbeid med spesialisthelsetjenesten og Asker kommune om enkelttilbud til barn som pårørende. Det er likevel et godt stykke igjen før kommunen er i mål med å gi helhetlig og koordinert hjelp til barn/søsken når de er pårørende. Det er behov for styrket samarbeid både internt i kommunen og med spesialisthelsetjenesten. Det er også behov for klare rutiner og systemer som sikrer barn og unge pårørende nødvendig hjelp og oppfølging. Kommunen ser en økende tendens til henvendelser som omhandler søsken som pårørende.

Planprosess

[I Ett Bærum](#) skal det utvikles en kultur, samarbeid og løsninger på tvers av sektorene for å bidra til å styrke kvaliteten og effektivisere tjenestene. I arbeidet med utvikling av strategien har det vært bred involvering på tvers av organisasjonen. Ved oppstart av planprosessen ble det avholdt workshop for ansatte og bruker- og pårørendeorganisasjoner i samarbeid med [Pårørendesenteret i Stavanger](#). Hensikten var å starte arbeidet med forankring, og få de første innspill til strategien. Videre er det avholdt seks innspills møter med deltagelse fra hele velferdssektoren, med bruker- og pårørendeorganisasjoner for voksne og barn/unge og Vestre Viken helseforetak.

Samarbeid og innsats på tvers av sektorene i kommunen og med eksterne samarbeidspartnere og frivillige lag og organisasjoner er nødvendig for å lykkes med strategiens mål og tiltak. Flere av tiltakene i handlingsplanen omhandler dette.

Ved systematisk gjennomgang av innspill fra møtene er det tre områder som utpeker seg:

- **Organisasjon og ledelse**
Arbeidet må forankres i ledelse, ledere må ha forståelse og kunnskap om temaet. Arbeidet må prioriteres.
- **Behovet for system og rutiner**
Det er behov for system og rutiner for systematisk pårørendesamarbeid, behov for systemer på tvers av sektorene. Det er behov for å tydeliggjøre ansvar.
- **Behov for økt kunnskap og bevisstgjøre holdninger**
Det er et stort behov for kompetanseutvikling om pårørendesamarbeid generelt, og barn og unge som pårørende spesielt. Det er stor variasjon når det gjelder arenaer for kompetanseutvikling lokalt.

Strategiens handlingsplan med tiltak ivaretar behovet for å utvikle system og rutiner, og behovet for økt kompetanse. Organisasjon og ledelse ivaretas gjennom organisering av implementeringsarbeidet med strategien.

Det er utarbeidet en modell for struktur og forankring av pårørendearbeidet i kommunen.

Ansvar og oppfølging av strategien

Pårørendestrategien har vært til behandling i Hovedutvalget for bistand og omsorg og Hovedutvalget for barn unge. Videre har den vært til behandling i Ungdomsrådet, Eldrerådet og Råd for personer med funksjonsnedsettelse.

Strategien vedtas for fire år, og rulleres hvert andre år.

Ansvar for oppfølging av strategien ligger hos velferdsdirektør.

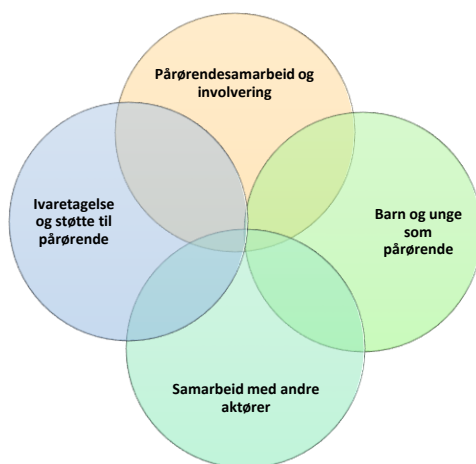
Bruker- og pårørendeorganisasjoner inviteres inn til dialog og samarbeid for å sikre gjennomføring og oppfølging av strategien.

Innsatsområder

På bakgrunn av innspills- og dialogmøter, nasjonal veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenesten¹² og regjeringens pårørendestrategi¹³ er det besluttet fire innsatsområder:

1. Ivaretagelse og støtte til pårørende
2. Pårørendesamarbeid og involvering
3. Barn og unge som pårørende
4. Samarbeid med andre aktører

De fire innsatsområdene henger sammen og vil til dels være overlappende. I strategiens handlingsplan er det satt opp tiltak knyttet til det enkelte innsatsområde. De ulike tiltakene vil kunne høre hjemme under flere innsatsområder.

Innsatsområde 1 Ivaretagelse og støtte til pårørende

Pårørende er en stor og sammensatt gruppe. Mange har lite eller ingen behov for støtte fra helsetjenestene, mens andre kan ha behov for veiledning, informasjon og støtte osv. Det er også en del pårørende som står i belastninger og høyt stressnivå over lang tid og kan ha behov for helsehjelp for egen del. Gjennom tidlig innsats og dialog med pårørende om hva som er viktig for den enkelte, kan dette bidra til å styrke livskvalitet og mestring, samt forebygge utvikling av egne helseplager.

¹² Helsedirektoratet (2017). Veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenestene

¹³ Departementene (2020). Vi – de pårørende. Regjeringens pårørendestrategi og handlingsplan

Dette kan dreie seg om opplæring, råd, veiledning og ulike tilbud som for eksempel pårørendekurs og andre helsefremmende tiltak.

Avlastningstiltak er et tilbud til personer og familier med særlig tyngende omsorgsarbeid. Avlastning tilpasses den enkeltes behov og kan organiseres på ulike måter. I tillegg til dagens tjenester ønsker kommunen å søke innovasjonsmidler til utprøving av fleksible modeller for avlastning tilpasset den enkeltes behov. Eksempel på dette kan være å ta i bruk ulike digitale løsninger/velferdsteknologi, det kan være lavterskel avlastning i samarbeid med frivillige organisasjoner osv. Gitt den demografiske utviklingen vil samarbeid med frivillig sektor være sentralt.

Hvordan vil vi ha det?

Pårørende skal bli møtt med respekt og anerkjennelse for den situasjonen de står i

Pårørende får tidlig kjennskap til kommunens ulike pårørendetilbud.

Pårørende opplever at de kan komme i kontakt med kommunen på en enkel måte.

Hvordan vil vi gjøre det?

Tidlig identifisering og kartlegging av pårørendes behov og situasjon styrkes

Ny kommunegård i Sandvika benyttes som arena for samarbeid og medvirkning, veiledning og informasjonsformidling for og med pårørende.

Ansatte skal ha god oversikt over tilbud til pårørende

Søke innovasjonsmidler til utprøving av fleksible modeller for avlastning

Innsatsområde 2 Pårørendesamarbeid og involvering

Godt pårørendesamarbeid forutsetter at pårørende møtes med forståelse og respekt for den situasjonen de står i. Mange pårørende har behov for å bli tatt på alvor og lyttet til¹⁴. Å gå i dialog om hva som viktig for den enkelte er sentralt, ta utgangspunkt i den enkeltes individuelle behov, og å legge til rette for forutsigbar dialog. Et godt og systematisk pårørendesamarbeid handler om ansatte med god kompetanse i systematisk pårørendesamarbeid, at det er etablert og implementert gode systemer og rutiner for samarbeid og involvering.

Universitetet i Stavanger har i samarbeid med Stavanger kommune utviklet og evaluert en sjekklister for planlagt og strukturert samarbeid med pårørende. Målet er å fremme samarbeid med pårørende som en naturlig og integrert del av tjenestene¹⁵.

Pårørende er en viktig ressurs og har mye kunnskap om bruker, og har erfaring med hva som kan være til god hjelp for den enkelte. Mange ønsker å bli involvert i behandling og oppfølging, men at de ikke blir sett på som en partner i dette arbeidet. Noen kan oppleve seg som en motpart¹⁶. Bruker, pårørende og fagpersoner kan oppleve å ha ulike synspunkter på behandling og tjenestetilbud. Verdier og regelverk/lovgivning kan komme i konflikt med hverandre. Etisk bevissthet og refleksjon kan forebygge konflikter og gi nye perspektiver og løsninger når man opplever et dilemma.¹⁷

¹⁴ Departementene (2020). Vi -de på rørende. Regjeringens pårørendestrategi

¹⁵ Universitetet i Stavanger, Stavanger kommune, Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester i Rogaland (2018). Prosjektrapport: Sjekklister for pårørendesamarbeid

¹⁶ Departementene (2020). Vi – de pårørende. Regjeringens pårørendestrategi

¹⁷ Helsedirektoratet (2017). Veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenesten

[Systematisk etisk refleksjon](#) (SME modellen) kan være ett verktøy for å styrke samarbeidet og forebygge konflikter mellom fagpersoner og pårørende. Et tjenesteområde i helse og omsorg i kommunen har utarbeidet et program for systematisk etisk refleksjon som kan benyttes innenfor ulike tjenesteområder der pårørende involveres.

I regjeringens pårørendestrategi fremheves at for noen pårørende kan [forhåndssamtaler](#), en samtale om fremtidig helsehjelp, være aktuelt. I tilfeller med kognitiv svikt kan pårørende være avgjørende for å ivareta medvirkningsretten¹⁸. Forhåndssamtaler kan bidra til å avklare hva som er viktig for den enkelte fremover og i livets slutfase. Nasjonalt skal arbeidet med å implementere forhåndssamtaler styrkes.

Hvordan vil vi ha det?

Pårørende opplever å bli involvert og at det er lagt til rette for et godt samarbeid.

Pårørende skal på samme måte som brukere spørres om: Hva er viktig for deg?

Pårørende opplever at arenaer for pårørendemedvirkning på systemnivå i kommunen er synliggjort.

Hvordan vil vi gjøre det?

Etablere gode system og rutiner for samarbeid, involvering, informasjon og dialog med pårørende.

Etablere system for systematisk innhenting av pårørendes erfaringer, og gjøre bruk av disse i kommunens forbedringsarbeid.

Øke kunnskap og bevisstgjøre holdninger hos ansatte og ledere i systematisk pårørendesamarbeid, og ha god oversikt over tiltak og tilbud til pårørende

Benytte ny kommunegård i Sandvika som arena for samarbeid og medvirkning, samskaping og informasjonsformidling for og med pårørende

Innsatsområde 3 Barn og unge som pårørende

Familier er knyttet sammen på godt og vondt. Når noe skjer med ett familiemedlem, påvirkes de andre. Foresatte eller søskens helseproblemer, funksjonsnedsettelse eller død påvirker barns og unges tanker, følelser og hverdagsliv.

En stor andel barn og unge opplever å være pårørende i løpet av oppveksten.

I den senere tid har man blitt mer oppmerksomme på at barn som pårørende til søsken kan oppleve store belastninger i slike situasjoner. Betydningen av ivaretagelse av søsken som pårørende er derfor viktig.

Barns utvikling avhenger av trygge og tilstedeværende foresatte. Når familier rammes av sykdom, kan foreldrefunksjonen svekkes i kortere eller lengre perioder. Dette kan få konsekvenser for barnets utvikling og helse.

Foresatte bekymrer seg ofte for fremtiden og hvordan det vil gå med barna. De kan bære på sorg og skam over å ikke strekke til eller være en belastning for de nærmeste, og føle på ensomhet og sosialt utenforskap¹⁹. Dette kan igjen ha en innvirkning på omsorgsfunksjonen.

¹⁸ Departementene (2020). Vi – de pårørende. Regjeringens pårørendestrategi

¹⁹ Akershus universitetssykehus (2015). Barn som pårørende. Resultater fra en multisenterstudie.

Barn og unge som pårørende er ingen ensartet gruppe. Ressurser og beskyttende faktorer i og rundt det enkelte barnet og familien er forskjellig. Kortvarige tilstander kan påvirke foreldrenes omsorgsevne i mindre grad enn langvarige. Alvorlige tilstander vil påvirke foreldres omsorgsevne mer enn mindre alvorlige²⁰.

Ansatte i barnehage og skole møter alle barna og deres foresatte, og har en viktig rolle overfor disse. Det er viktig for familiene å være trygge på at barna blir godt ivaretatt på de arenaene de oppholder seg utenfor hjemmet(skole/barnehage). Tilpasset informasjon ut til disse arenaer kan være avgjørende for at barnet nettopp blir det.

Barn som er pårørende og som har behov for hjelp, men som av ulike årsaker ikke mottar hjelp fra tjenesteapparatet, må fanges opp tidlig.²¹ Tidlig innsats er et grunnleggende prinsipp i alt arbeid med barn og unge i Bærum, og man må følge opp ved mistanke om barn ikke har det bra. Ansatte i barnehage og skole har et ansvar for å innhente råd og bistand fra hjelpetjenestene og samarbeide med dem.

Når barnehage og skole har kunnskap om alvorlig sykdom hos en forelder eller søsken, kan en legge til rette for en god barnehage- og skolehverdag tilpasset det enkelte barns behov. [BTI-modellen \(Bedre tverrfaglig innsats\)](#) innføres nå i Bærum, og barn og unge som pårørende inkluderes i modellen.

Barnehage, skole og hjelpetjenestene opererer innenfor ulike lovbestemmelser og fagområder. For å styrke samarbeidet mellom velferdstjenestene rundt barna og deres familier her flere departement nå gått sammen om å foreslå en harmonisering av en rekke ulike velferdslover²².

Hvordan vil vi ha det?

Barn og unge som pårørende til foreldre eller søsken mottar god og tilrettelagt informasjon, og får nødvendig oppfølging dersom de har behov for det

Hvordan vil vi gjøre det?

Etablere system og rutiner for ivaretagelse av barn og unge som pårørende.

Utvikle gjensidig forståelse, avklare ansvar og oppgaver i velferdstjenestene på området.

Innsatsområde 4 Samarbeid med andre aktører

For å lykkes med et godt helhetlig og systematisk pårørenderarbeid er samarbeid med både spesialisthelsetjenesten, frivillige organisasjoner og bruker- og pårørendeorganisasjoner sentralt.

Vestre Viken helseforetak er en viktig samarbeids- og samhandlingspartner for Bærum kommune. Strategien inkluderer områder for videreutvikling og konkretisering av samarbeidet på pårørenderfeltet.

I 2017 utarbeidet Vestre Viken helseforetak en prosjektplan for å styrke samarbeidet mellom helseforetaket og kommunene om barn som pårørende. Målet var å formalisere samarbeidet og samarbeide om felles fagdager om temaet. Det er fortsatt behov for å videreutvikle og formalisere dette samarbeidet.

²⁰ Bergem, A.K. (2018). Når barn er pårørende.

²¹ Departementene (2020). Vi – de pårørende. Regjeringens pårørendestrategi 2021-2025

²² Departementene (2020). Vi – de pårørende. Regjeringens pårørendestrategi 2021-2025

2022 er Frivillighetens år. Nasjonale føring og kommunens egne dokumenter fremhever betydningen av samarbeid og partnerskap med frivillige lag og organisasjoner²³. Pårørendestrategien legger opp til regelmessige dialogmøter mellom kommunen, bruker- og pårørendeorganisasjoner og frivillig sektor. Etablering av faste dialogmøter mellom aktørene kan bidra til å styrke samarbeidet generelt og samarbeid rundt konkrete tiltak spesielt.

Bærum kommune samarbeider med flere ulike kompetansemiljø på pårørendefeltet. Det er et pågående samarbeid med Aldring og helse, Universitetet i Bergen og Nasjonalforeningen for folkehelse. Samarbeidet er knyttet til demens.

Kommunen har inngått samarbeidsavtale med [VID vitenskapelige høgskole](#). Den omhandler langsiktig og forpliktende samarbeid om kunnskapsutvikling, kompetansebygging, forskning, innovasjon og tjenesteutvikling innen helse- og sosialfaglige områder. Pårørendefeltet er i stor grad et relevant samarbeidsområde for kommune og høgskole. Med utgangspunkt i samarbeidsavtalen planlegges et samarbeid rundt konkretisering av områder relevant for begge organisasjoner. Eksempler på dette kan være samarbeid rundt undervisning, utdanning, forsknings- og utviklingsarbeid på temaet pårørende.

Hvordan vil vi ha det?

Bærum kommune har etablert og videreutviklet samarbeid på pårørendeområdet med

- Vestre Viken helseforetak
- Bruker- og pårørendeorganisasjoner og frivillig sektor
- Kompetansemiljøer som VID vitenskapelige høgskole, Aldring og helse

Hvordan vil vi gjøre det?

Konkretisere områder for samarbeid med Vestre Viken HF om støtte til og samarbeid med pårørende

Utvikling av pårørendetilbud- og aktiviteter gjøres i samarbeid interne og eksterne samarbeidspartnere

Inngå samarbeid med bruker- og pårørendeorganisasjoner og frivillig sektor innenfor ett eller flere områder

Inngå samarbeid med VID vitenskapelige høgskole på ett eller flere områder

²³ Helsedirektoratet (2017). Veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenesten

HANDLINGSPLAN

Innsatsområde 1 Ivaretagelse og støtte til pårørende

Hvordan vil vi ha det?

Pårørende skal bli møtt med respekt og anerkjennelse for den situasjonen de står i

Pårørende får tidlig kjennskap til kommunens ulike pårørendetilbud.

Pårørende opplever at de kan komme i kontakt med kommunen på en enkel måte.

Hvordan vil vi gjøre det?

Tidlig identifisering og kartlegging av pårørendes behov og situasjon styrkes

Ny kommunegård i Sandvika benyttes som arena for samarbeid og medvirkning, veiledning og informasjonsformidling for og med pårørende.

Ansatte skal ha god oversikt over tilbud til pårørende

Søke innovasjonsmidler til utprøving av fleksible modeller for avlastning

Tiltak	Ansvarlig eier	Tid
Kartleggingsverktøy for pårørende benyttes i tjenester der hvor dette er aktuelt	Velferdstjenestene	2021-2025
Det skal utvikles en modell for støtte til ulike pårørendegrupper i samarbeid med aktuelle tjenester og bruker- og pårørendeorganisasjoner. Modellen vil ta utgangspunkt i allerede eksisterende tilbud ved Bærum helse og friskliv.	Helse og sosial	2022
Innbyggertorget ny kommunegård som arena for informasjon og veiledning for pårørende	Velferdstjenestene	2022-2025
Søke innovasjonsmidler til utprøving av fleksible modeller for avlastning. Dette kan være ulike velferdsteknologiske løsninger, fleksible tilbud i samarbeid med frivillig sektor osv.	Pleie og omsorg	2023 - 2025

Innsatsområde 2 Pårørendesamarbeid og involvering

Hvordan vil vi ha det?

Pårørende opplever å bli involvert og at det er lagt til rette for et godt samarbeid.

Pårørende skal på samme måte som brukere spørres om: Hva er viktig for deg?

Pårørende opplever at arenaer for pårørendemedvirkning på systemnivå i kommunen er synliggjort.

Hvordan vil vi gjøre det?

Etablere gode system og rutiner for samarbeid, involvering, informasjon og dialog med pårørende.

Etablere system for systematisk innhenting av pårørendes erfaringer, og gjøre bruk av disse i kommunens forbedringsarbeid.

Øke kunnskap og bevisstgjøre holdninger hos ansatte og ledere i systematisk pårørendesamarbeid, og ha god oversikt over tiltak og tilbud til pårørende

Benytte ny kommunegård i Sandvika som arena for samarbeid og medvirkning, samskaping og informasjonsformidling for og med pårørende

Tiltak	Ansvarlig eier	Tid
Sjekkliste for planlagt og strukturert samarbeid med voksne pårørende utprøves ut i utvalgte helse- og omsorgstjenester.	Pleie og omsorg, Helse og sosial	2021-2023
Sjekkliste for planlagt og strukturert samarbeid med voksne pårørende samkjøres med øvrige sjekklister i helse- og omsorgstjenesten.	Pleie og omsorg, Helse og sosial	2021 - 2023
Der det er mulig og hensiktsmessig etableres rutiner og system for samtale og dialog med pårørende ved oppstart av et tjenestetilbud og underveis i forløpet. Guide og andre verktøy til bruk i samtaler med pårørende gjøres tilgjengelig for ansatte.	Pleie og omsorg, Helse og sosial	2021-2023
Forhåndssamtaler ²⁴ utprøves i utvalgte sykehjem.	Pleie og omsorg	2023
Utvikle og gjennomføre pårørendeundersøkelser. Dette sees i sammenheng med vedtak i behandling av Handlingsprogrammet 2020-2023 i Hovedutvalget for bistand og omsorg	Velferdstjenestene	2022
Utvikle arenaer for medvirkning, samarbeid og pårørendestøtte i ny kommunegård i Sandvika.	Velferdstjenestene	2023-2025

²⁴ Et tiltak i regjeringens pårørendestrategi

Pårørendestrategi med handlingsplan 2021-2025

Bruk av digitale verktøy vektlegges.		
Systematisk etisk refleksjon i samarbeid med pårørende utprøves i utvalgte tjenester i kommunen (SME modellen).	Pleie og omsorg, Helse og sosial	2022-2025
Oversikt over ulike arenaer for bruker- og pårørendemedvirkning på systemnivå samles ett sted. Gjøres tilgjengelig digitalt.	Velferdstjenestene	2021-2022
Oppnevne pårørendekontakter ²⁵ i tjenestene og etablere nettverk for disse.	Velferdstjenestene	2021 - 2025
E-læringsprogrammene Barn som pårørende , Pårørendeprogrammet , Snakke med barn inkluderes i kompetanseplaner og gjennomføres lokalt.	Velferdstjenestene	2021-2025
Samle og digitalisere opplæringsprogram, informasjon og verktøy osv i systematisk pårørendesamarbeid for ansatte	Velferdstjenestene	2022-2025

²⁵ Der hvor det er mest hensiktsmessig ivaretas rollen som pårørendekontakt og barneansvarlig av samme fagperson

Innsatsområde 3 Barn og unge som pårørende

Hvordan vil vi ha det?

Barn og unge som pårørende til foreldre eller søsken mottar god og tilrettelagt informasjon, og får nødvendig oppfølging dersom de har behov for det

Hvordan vil vi gjøre det?

Etablere system og rutiner for ivaretagelse av barn og unge som pårørende.

Utvikle gjensidig forståelse, avklare ansvar og oppgaver i velferdstjenestene på området.

Tiltak	Ansvarlig eier	Tid
Barn og unge som pårørende inkluderes i samhandlingsmodellen Bedre Tverrfaglig innsats (BTI modellen) .	Velferdstjenestene	2021- 2025
Prosedyre Barn som pårørende revideres, og implementeres i tjenestene. Prosedyren gjelder for de som møter foresatte og søsken som er pårørende.	Pleie og omsorg, Helse og sosial og Helsetjenester for barn og unge	2021-2023
Etablere nettverk for barneansvarlige ²⁶ i kommunen.	Pleie og omsorg, Helse og sosial og Helsetjenester for barn og unge	2021 - 2025
Utarbeide funksjonsbeskrivelse over rollen som barneansvarlig.	Pleie og omsorg, Helse og sosial og Helsetjenester for barn og unge	2021-2022
Styrke fagpersoners kompetanse i barnesamtaler.	Velferdstjenestene	2021-2025
Vurdere samarbeid med andre kommuner når det gjelder etablering av søsken- og foreldregrupper SIBS	Helsetjenester barn og unge, Pleie og omsorg	2022
E-læringsprogrammet «Barn som pårørende» integreres i alle kompetanseplaner.	Velferdstjenestene	2021-2022
Barn som pårørende tematiseres for nybosatte flyktninger i egnede kurs i løpet av introduksjonstiden	Helse og sosial Helsetjenester barn og unge	2022 - 2023
Arenaer for tverrsektorielt samarbeid rundt barn og unge som pårørende videreutvikles. Det tas utgangspunkt i allerede eksisterende møtearenaer.	Velferdstjenestene	2022-2025

²⁶ I tjenester som yter helsehjelp til foresatte er det opprettet egne barneansvarlige

Innsatsområde 4 Samarbeid med andre aktører

Hvordan vil vi ha det?

Bærum kommune har etablert og videreutviklet samarbeid på pårørendeområdet med

- Vestre Viken helseforetak
- Bruker- og pårørendeorganisasjoner og frivillig sektor
- Kompetansemiljøer som VID vitenskapelige høgskole, Aldring og helse

Hvordan vil vi gjøre det?

Konkretisere områder for samarbeid med Vestre Viken HF om støtte til og samarbeid med pårørende

Utvikling av pårørendetilbud- og aktiviteter gjøres i samarbeid interne og eksterne samarbeidspartnere

Inngå samarbeid med bruker- og pårørendeorganisasjoner og frivillig sektor innenfor ett eller flere områder

Inngå samarbeid med VID vitenskapelige høgskole på ett eller flere områder

Tiltak	Ansvarlig eier	Tid
Sikre at pårørendesamarbeid er beskrevet i aktuelle avtaler med Vestre Viken helseforetak – eksempelvis Helsefelleskapene	Velferdstjenestene	2021-2025
I samarbeid med Vestre Viken og kommunene i KommuneHelsesamarbeidet styrke det forpliktende samarbeidet om barn som pårørende	Velferdstjenestene	2022-2023
Dialogmøter med bruker- og pårørendeorganisasjoner avholdes en til to ganger i året	Velferdstjenestene	2022 - 2025
I samarbeid med Selvhjelp Norge og frivillige organisasjoner etablere selvorganisert selvhjelpsgruppe/r for pårørende	Velferdstjenestene	2022 -2025
I samarbeid med VID vitenskapelig høgskole gjennomføre Pop-opp universitet i Sandvika med tema Barn som pårørende. For studenter, ansatte i kommune og høgskole og bruker- og pårørendeorganisasjoner.	Velferdstjenestene	2021
I samarbeid med VID vitenskapelige høgskole igangsette et arbeid rundt konkretisering og prioritering av områder/temaer relevant for begge organisasjoner	Velferdstjenestene	2022
I samarbeid med VID vitenskapelige høgskole realisere prioriterte samarbeidsområder	Velferdstjenestene	2023-2025

